

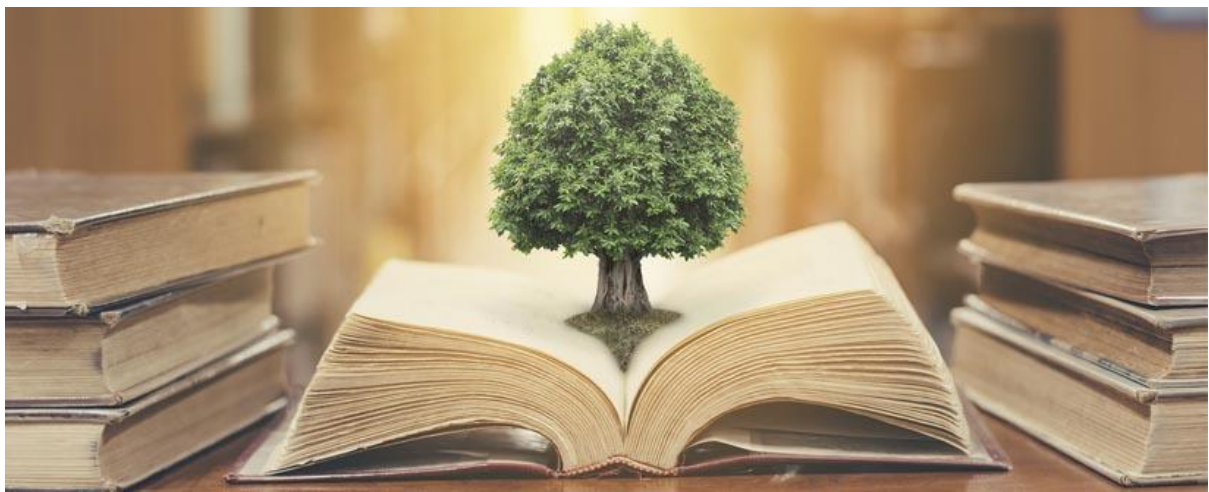
Universitat Rovira i Virgili
Facultat de Ciències de
l'educació i Psicologia
Baix Penedès

**CONSCIENCIACIÓ DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL I LA
SEVA PRÀCTICA AL SEGON CICLE D'EDUCACIÓ
INFANTIL:
GUIA DE RECURSOS I MATERIALS**

**ENSENYAMENT DE MESTRES
EDUCACIÓ INFANTIL**

TREBALL DE FI DE GRAU

Alba Solórzano Vives
Tutora: Fabricia Castro Da Silva
Baix Penedès, 31 de Maig de 2021

“La educación es el arma más poderosa que puedes usar para cambiar el mundo”

Nelson Mandela.

Gràcies a la meva germana Patricia pel seu suport i creure en mi. A les escoles del Prat de Llobregat i a la Tècnica de Medi Ambient Àrea d'acció ambiental i energia de l'Ajuntament del Prat de Llobregat, per la seva participació en la present investigació. Per últim, agrair a la meva tutora Fabricia, per guiar-me i acompanyar-me en aquest procés.

RESUM

L'educació ambiental és un tema de gran rellevància a la societat actual. Ajuda que els infants prenguin consciència del seu entorn més proper i de la relació que existeix entre ells. Totes les persones del món necessiten un medi on viure i és important inculcar als infants des de ben petits la importància de respectar-ho i cuidar-ho. Les nenes i els nens seran els adults del futur i l'evolució de la seva societat estarà estretament relacionada amb les accions que realitzin des de petits.

Les escoles tenen la gran oportunitat d'educar als alumnes en valors que tinguin present aquest aspecte, tanmateix no és una tasca fàcil d'assumir. Per poder fer això adequadament, els professionals necessiten una bona formació, implicació i temps per dur a terme projectes que apostin per l'educació ambiental. Tot i això, els centres tenen molta pressió social per treballar aquest àmbit i altres igual d'importants, però que no estan integrats en el currículum. Aleshores, cobrir la necessitat educativa de treballar aspectes i valors relacionats amb el medi ambient es complica.

Amb el present treball es pretén fer una investigació per conèixer la metodologia dels projectes ambientals que tenen les escoles del Prat de Llobregat i l'interès dels centres d'obtenir una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental. També es pretén investigar la forma més adequada de treballar l'educació ambiental, amb la finalitat d'elaborar una guia de recursos i materials per als docents del municipi i així donar un suport per facilitar la tasca d'integrar l'educació ambiental als centres educatius Pratenses.

Paraules claus: Educació ambiental, eix transversal, interdisciplinari, educació infantil, desenvolupament sostenible.

RESUMEN

La educación ambiental es un tema de gran relevancia para la sociedad actual. Ayuda a que los niños tomen conciencia de su entorno más próximo y de la relación que existe entre ellos. Todas las personas del mundo necesitan un medio donde vivir y es importante inculcar a los alumnos y alumnas desde muy pequeños la importancia de respetarlo y cuidarlo. Las niñas y los niños serán los adultos del futuro y la evolución de su sociedad estará estrechamente relacionada con las acciones que realicen desde pequeños.

Las escuelas tienen la gran oportunidad de educar a los alumnos en valores que tengan presente este aspecto, aun así no es una tarea fácil de asumir. Para poder hacer esto adecuadamente, los profesionales necesitan una buena formación, implicación y tiempo para realizar proyectos que apuesten por la educación ambiental. Aun así, los centros tienen mucha presión social para trabajar este ámbito y otros iguales de importantes, pero que no están integrados en el currículum. Entonces, cubrir la necesidad educativa de trabajar aspectos y valores relacionados con el medio ambiente se complica.

Con el presente trabajo se pretende hacer una investigación para conocer la metodología de los proyectos ambientales que tienen las escuelas del Prat de Llobregat y el interés de los centros de obtener una guía de recursos y materiales para trabajar la educación ambiental. También se pretende investigar la forma más adecuada de trabajar la educación ambiental, con el fin de elaborar una guía de recursos y materiales para los docentes del municipio y así dar un apoyo para facilitar la tarea de integrar la educación ambiental en los centros educativos Pratenses.

Palabras clave: Educación ambiental, eje transversal, interdisciplinario, educación infantil, desarrollo sostenible.

ABSTRACT

Environmental education is an issue of great relevance to today's society. It helps children become aware of their nearest environment and the relationship between them. Everyone in the world needs a means to live, and it is important to instill in students from a very young time the importance of respecting and caring for it. Girls and boys will be the adults of the future and the evolution of their society will be closely related to the actions they carry out from a young age.

Schools have the great opportunity to educate students on values that take this aspect into mind, it's still not an easy task to take on. In order to do this properly, professionals need good training, involvement and time to carry out projects that bet on environmental education. Even so, the centers have a lot of social pressure to work in this area and others just as important, but they're not integrated into the curriculum. Then, meeting the educational need to work aspects and values related to the environment is complicated.

This work aims to do research to understand the methodology of environmental projects that schools have in the Prat de Llobregat and the interest of the centers to obtain a guide to resources and materials to work in environmental education. It is also intended to investigate the most appropriate way of working in environmental education, in order to develop a guide to resources and materials for teachers in the municipality and thus provide support to facilitate the task of integrating environmental education into Pratenses schools.

Words clave: Environmental education, cross-sectional axis, interdisciplinary, pre-school education, sustainable development.

Índex

1. Introducció	8
1.1. Justificació	9
2. Marc teòric	10
2.1. Definicions relacionades amb l'educació ambiental	10
2.2. L'evolució de l'educació ambiental	12
2.3. L'objectiu de l'educació ambiental	13
Taula 1. Els objectius de l'educació ambiental	13
2.4. L'educació ambiental a les escoles	15
Taula 2. Qualitat mediambiental i contacte amb la natura	17
2.5. Valors ambientals	17
2.6. Didàctica de l'educació ambiental	18
3. Marc metodològic	20
3.1. Desenvolupament de la investigació	20
3.2. Objecte d'investigació	21
3.3. Metodologia de la investigació	22
Taula 3. Tècnica d'Anàlisi de Continguts.....	23

3.4. Disseny	24
3.4.1. Contextualització de la investigació	24
3.4.2. Elaboració de l'enquesta i l'entrevista	26
4. Gràfiques i interpretació dels resultats de la investigació	28
5. Discussió i conclusions	35
6. Bibliografia	37
7. Annexos	39
Annex 1. Enquesta realitzada a les escoles.....	39
Annex 2. Respostes enquesta.....	40
Annex 3. Entrevista a la Tècnica de Medi Ambient del Prat de Llobregat	54
Annex 4. Transcripció escrita de l'entrevista oral	55
Annex 5. Guia de recursos i materials	60

1. Introducció

L'educació ambiental és un contingut essencial en l'actualitat, tot i que no es troba dins dels currículums educatius. A causa de la importància d'aquest tema els centres escolars es veuen en l'obligació de treballar-ho i s'incorpora com a eix transversal. Tot i que és un tema del qual se'n parla molt i és considerat de gran importància per al desenvolupament de la societat, no sempre es dedica el temps suficient i quan es fa, a vegades, els alumnes ho viuen com a fets aïllats, per tant no s'interioritza del tot (Freire, 2011).

S'ha de destacar que no és una tasca fàcil per als docents, ja que els coneixements sobre el medi ambient són poc profunds i a la pràctica no hi ha temps suficients per treballar l'educació ambiental. Això està relacionat amb el funcionament del sistema educatiu actual, el departament d'ensenyament elabora un currículum i els docents han d'arribar als objectius marcats per aquest, per tant es dona prioritat a altres ensenyaments.

Tanmateix, existeix una forma per poder treballar als centres l'educació ambiental i les matèries marcades al currículum, l'ensenyament interdisciplinari i. Amb aquest mètode es treballa l'EA dins de cada matèria, és a dir, relacionar els continguts d'un ensenyament amb l'altre (Amaro et al. 2015). Per exemple, en educació plàstica es pot elaborar fulls amb paper reciclat, per després fer-ho servir per crear obres.

L'educació ambiental es pot treballar de moltes maneres, però la clau és aconseguir que els infants interioritzin aquells aprenentatges. A partir de les pròpies vivències i fent activitats pràctiques això es pot aconseguir. Els alumnes han de veure que allò que estan aprenent té un sentit i està relacionat amb les seves vides quotidianes.

Aquest estudi està enfocat en elaborar una anàlisi del mètode d'aprenentatge actual de l'educació ambiental a les escoles del Prat de Llobregat. També, es vol donar un suport als professionals d'educació infantil amb l'elaboració d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària.

1.1. Justificació

Actualment, l'educació ambiental és un tema de gran importància per a la nostra societat i sobretot per al seu desenvolupament. Ja són moltes les vegades que s'escolta i es veu a les notícies la necessitat de crear una societat basada en un desenvolupament sostenible, per tal de combatre el canvi global i els problemes que aquest comporta. És per això que dicto els següents arguments sobre la importància de la integració de l'Educació ambiental a l'etapa educativa de 3 a 6 anys.

L'any 2019, l'Organització de Nacions Unides (ONU) va establir 17 **Objectius de desenvolupament sostenible** (ODS) i la Campaña Mundial por la Educación (2019) indica que l'educació és un àmbit clau per assolir aquests objectius, gràcies al fet que les escoles formen als infants en valors i potencien el desenvolupament d'habilitats, que poden estar relacionades amb el desenvolupament sostenible. El futur de la nostra societat depèn de com eduquem als infants, ja que més endavant seran ells els que la desenvolupin i si es crea una consciència ambiental, serà un futur més sostenible. Així i tot, s'ha de destacar que per poder assolir els ODS han de treballar tots els sectors junts.

Avui dia, a les escoles catalanes, l'educació ambiental es pot treballar de forma transversal i interdisciplinari. Si observem el Currículum d'Educació Infantil del Segon Cicle (2016), es pot veure com l'EA està estretament relacionada, per un costat, amb una de les **capacitats** que han d'assolir els infants en finalitzar aquesta etapa: "Observar i explorar l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals".

I per l'altre costat, l'educació ambiental està totalment relacionada amb l'**objectiu 5** del currículum esmentat anteriorment: "Observar i experimentar l'entorn proper amb curiositat i interès, interpretant-lo i fent-se preguntes que impulsin la comprensió del món natural, social, físic i material", el qual també han d'assolir les nenes i els nens en finalitzar aquesta etapa.

2. Marc teòric

2.1. Definicions relacionades amb del tema

Primer de tot, començaré esmentant algunes definicions sobre elements relacionats amb l'educació ambiental, inclòs aquest concepte, que considero essencial conèixer per a la comprensió del següent treball.

Per un costat, Amaro et al. (2015) coincideix amb les idees de García i Nando (2000) en la definició de **medi ambient** com “un conjunt dinàmic de les relacions entre elements naturals i socials, que interactuen de manera permanent en l'espai i el temps, a nivell local i global”.

Per l'altre, l'Institut d'Estudis Catalans defineix **medi** com “Conjunt de condicions en què s'esdevé l'existència d'un ésser viu o d'una comunitat” i **ambient** com “Allò que envolta, que circula al voltant d'una cosa, especialment l'aire, el medi”.

Per una banda, destaquem la definició l'educació ambiental determinada pel Congrés Internacional d'Educació i Formació sobre el Medi Ambient:

La **educación ambiental** es un proceso permanente en el cual los individuos y las comunidades adquieren conciencia de su medio y aprenden los conocimientos, los valores, las destrezas, la experiencia y también la determinación que les capacite para actuar, individual y colectivamente, en la resolución de los problemas ambientales presentes y futuros.

(Amaro, Manzanal i Cuetos, 2015, p.102).

A partir d'aquesta definició, l'autor esmentat anteriorment, arriba a la conclusió que per entendre el concepte d'educació ambiental no s'ha de centrar l'atenció només en el coneixement del medi a través del seu estudi, també s'ha de tenir present la relació que hi ha entre l'ésser humà i el seu medi, tenint en compte els aspectes culturals i socials.

Per altra banda, l'Institut d'Estudis Catalans defineix **educació** com “Acció d'educar; l'efecte” i **ambiental** com “Relatiu o pertanyent al medi ambient”.

Seguidament, trobem la definició de **desenvolupament sostenible**. Per un costat, Amaro et al. (2015) defineixen aquest terme com a un equilibri que s'estableix entre els aspectes ecològics, socials i econòmics, és a dir, aconseguir un desenvolupament que satisfaci les necessitats sense comprometre les capacitats.

Per altre costat, l'Institut d'Estudis Catalans defineix **desenvolupar** com “Passar per una sèrie d'estats successius cadascun dels quals és preparatori de l'immediat següent, canviar gradualment d'un estat a un altre de més perfecte, de més complex.” i **sostenible** com “Que es pot mantenir indefinidament, especialment sense afectar l'equilibri ecològic.”.

L'última definició que trobem és **eix o tema transversal**, ja que actualment l'educació ambiental es treballa des d'aquest punt de vista. Per una banda, Franquesa, Pujol, Tarín, Torras i Sanmartí (1997) defineixen aquest concepte des de diferents punts de vista. Un d'ells és el model *espasa*, és a dir, un tema que travessa totes les àrees curriculars (aquest model només influeix en algunes parts del currículum). Un altre és el model *infusió*, el tema es dilueix en un líquid, que en aquest cas fa referència al currículum (els continguts curriculars estan ben impregnats de continguts transversals).

Als anys noranta es va observar amb un estudi fet per Ferrer (1995) que el model que predomina és el primer. Hi ha un tercer punt de vista que defineix la **transversalitat** com a un conjunt de continguts essencials per a la societat que s'han d'ensenyar als centres escolars i que es caracteritzen pel valor actitudinal que tenen.

D'altra banda, l'Institut d'Estudis Catalans defineix **tema** com “Proposició que es pren com a assumpte o matèria d'un discurs, d'un escrit, d'una discussió” i **transversal** com “Que va en una direcció que travessa una direcció donada”.

2.2. L'evolució de l'educació ambiental

Tot seguit, es pot trobar una breu explicació de l'evolució de l'educació ambiental segons Franquesa et al. (1997), fa un temps es relacionava el concepte d'educació ambiental amb nenes i nens (educació) i l'entorn i sistemes naturals (ambiental). Més endavant, la paraula ambient va evolucionar a entorn més immediat (escola, carrer, la societat).

Quan va sorgir aquest concepte els primers recursos i activitats que es van fer eren itineraris, escoles naturals, granges escoles, entre altres semblants (activitats d'observació i interpretació de la natura). Amb el pas del temps el concepte d'educació ambiental es va definir més formalment, com per exemple a la carta de Belgrad, i les pràctiques educatives s'anaven adaptant als documents legals.

Els mateixos autors remarquen que l'educació ambiental s'origina amb la necessitat de protegir el nostre entorn (espais naturals, espècies), però aviat observem que això no és suficient i es comença a establir límits i filtres a través de normes i lleis. D'aquesta manera s'aconsegueix reduir els efectes negatius de l'acció humana que pateix l'entorn.

Als anys noranta aquests experts s'adonen que potser no es tracta de minimitzar els problemes sinó que potser s'ha de plantejar la forma en la qual actuem, per tal de buscar una nova relació amb el medi on la nostra espècie pugui progressar sense destruir (desenvolupament sostenible). Amb aquesta última reflexió s'adonen que no és el mateix educar per actuar en la protecció d'una espècie (el que es feia abans) que educar per canviar el món.

2.3. Objectius de l'educació ambiental

Des del punt de vista de Franquesa et al. (1997) existeix més d'una finalitat per treballar l'EA ambiental a l'escola, una d'aquestes és potenciar en els alumnes el desenvolupament de valors, actituds i normes considerades desitjables per la societat. L'escola permet als alumnes reflexionar sobre els problemes ambientals, ja que adquireixen informació i poden pensar i entendre el perquè dels problemes i les actuacions conseqüents.

Amaro et al. (2015) aprofundeix una mica més en aquest aspecte i declara que l'objectiu principal de l'educació ambiental en l'educació és que els infants construeixin uns aprenentatges i siguin capaços d'entendre la relació que s'estableix entre l'ésser humà i la seva societat amb el medi.

El mateix autor destaca que la UNESCO va definir uns objectius en vers l'educació ambiental a la Carta de Belgrad (1975), basada en sis punts principals:

Taula 1. Els objectius de l'educació ambiental

Àrea	Objectiu
Consciència	Ajudar a les persones i als grups socials al fet que adquireixin major sensibilitat i consciència del medi ambient en general i dels problemes connexos.
Coneixement	Ajudar a les persones i als grups socials a adquirir una comprensió bàsica del medi ambient completament, dels problemes connexos, de la presència i funció de la humanitat en ell, el que comporta una responsabilitat crítica.
Actituds	Ajudar a les persones i als grups socials a adquirir valors socials i un profund interès pel medi ambient que els impulsi a participar activament en la seva protecció i millorament.

Aptituds	Ajudar a les persones i als grups socials a adquirir les aptituds necessàries per resoldre els problemes ambientals.
Capacitat d'avaluació	Ajudar a les persones i als grups socials a avaluar les mesures i programes d'educació ambiental en funció dels factors ecològics, polítics, econòmics, socials, estètics i educacionals.
Participació	Ajudar a les persones i als grups socials al fet que desenvolupin el seu sentit de responsabilitat i que prenguin consciència de la urgent necessitat de prestar atenció als problemes del medi ambient, per assegurar que s'adopten les mesures adequades al respecte.

Nota. Extret de “Didáctica de las ciencias naturales y educación ambiental en educación infantil”, 2015, p.182. Amaro et al. Copyright 2015 de Amaro et al.

A partir dels objectius que defineix la UNESCO a la carta de Belgrad Amaro et al. (2015) proposa uns objectius més específics per a treballar a Educació Infantil basada en quatre punts principals:

- Ampliar el **coneixement** del seu entorn més proper, dels elements més rellevants i algunes relacions que s'estableixen entre ells.
- Prendre **consciència** de forma progressiva dels problemes relacionats amb el medi ambient i amb ell mateix i mostrar sensibilitat.
- Construir les pròpies **actituds i valors** que l'impulsin a **participar** activament en la resolució de problemes ambientals.
- Desenvolupar la capacitat d'**intervenir** en els seus àmbits quotidians, donant alternatives que millorin la situació mediambiental.

2.4. L'educació ambiental a les escoles

Seguidament tractaré el tema de l'educació ambiental a les escoles, a causa de la seva importància com hem vist fins aquí. És primordial que els docents coneguin com s'ha de treballar l'EA, com no i per què.

Des del punt de vista de Amaro et al. (2015) s'ha de treballar l'Educació ambiental a través de les **actituds i valors**, el marc educatiu legal també aposta per aquest mètode per treballar-la, per tal de promoure que la societat es responsabilitzi d'aquest canvi tan necessari, fer un ús racional dels recursos que hi ha al planeta i així arribar a un desenvolupament sostenible. Treballar l'educació ambiental a les escoles ajuda a despertar la **consciència dels alumnes** en relació amb el problema actual del canvi climàtic.

El mateix autor sosté que l'ambientalització de les aules o fins i tot dels centres educatius és un recurs que es pot utilitzar per iniciar als alumnes cap a un aprenentatge de sostenibilitat. A més, d'aquesta manera es fomenta un **aprenentatge significatiu** en els infants.

Franquesa et al. (1997) i Amaro et al. (2015) argumenten que dins del marc legal actual, l'educació ambiental es tracta des d'una **perspectiva transversal**. El primer autor destaca que no es troba dins de cap disciplina, però s'ha de treballar en totes les àrees de coneixement. El segon autor indica que l'educació ambiental és un problema social amb prioritat del qual l'educació formal no pot desentendre's i emfatitza que aquesta perspectiva transversal facilita la unió entre la realitat social amb l'educació.

En relació amb els **docents**, Franquesa et al. (1997) declara que hi han molts que troben dificultats per integrar aquest tema transversal, com per exemple la falta de temps, de recursos i de formació o coneixement. Altrament, Amaro et al. (2015) considera que el personal docent ha de comprometre's i reflexionar la forma d'introduir aquesta educació ambiental, tan necessària avui dia, dins del seu context educatiu.

Amaro et al. (2015) aprofundeix una mica més en el **paper del docent** i proposa que l'adult ha de fer que els alumnes coneguin el seu entorn més proper per després relacionar-lo amb l'empremta ecològica de les seves accions. Primer, s'ha de crear una **consciència individual** perquè l'infant actuï de forma integral i racional amb l'entorn. Seguidament, s'ha d'aconseguir una **actuació col·lectiva** per intentar resoldre els problemes actuals de la societat.

D'acord amb el que diu l'autor esmentat en l'anterior paràgraf, l'educació ambiental s'ha de treballar de forma **interdisciplinària**, ja que cada matèria pot aportar una faceta per complementar el mateix concepte. A més, pot facilitar la comprensió de les àrees i així poder estudiar els problemes ambientals adaptats a les necessitats d'aprenentatge dels alumnes. És per això que la interdisciplinarietat és un recurs i una estratègia molt beneficiosa per treballar l'educació ambiental.

Per tal d'abordar aquest compromís ètic Amaro et al. (2015) indica que es fa necessari el fet de tenir un equip docent amb alta competència sobre els temes ambientals i una actitud positiva enfront dels valors ambientals.

Fins aquí s'ha argumentat com treballar l'educació ambiental i per què. Ara m'agradaria fer un apunt des de la posició de Freire (2011) que explica que l'educació ambiental **no** s'ha de treballar amb **fets aïllats**, com per exemple amb alguna festivitat d'un dia o una setmana, ja que d'aquesta manera no és significatiu per als alumnes i per tant la nena o el nen pot no integrar-ho en el seu aprenentatge.

Finalment, m'agradaria exposar la taula següent on s'argumenten diferents pràctiques que es poden dur a terme a les escoles per millorar la qualitat mediambiental d'aquestes i potenciar el contacte dels nens i nenes amb la natura:

Taula 2. Qualitat mediambiental i contacte amb la natura.

Ruiz (2008) Qualitat mediambiental	Freire (2011) Contacte amb la natura
Reciclatge de materials.	Porta la natura al centre escolar fent espais naturals com un hort, una bassa o una petita granja.
Reducció de consum d'energia i aigua.	Apropar als alumnes del centre al seu entorn mediambiental més proper com parcs, platges, muntanyes, rius, etc.
Selecció en l'origen dels residus de l'aula i del pati.	Crear escoles educatives permanents configurades amb espais naturals (com les <i>skogsmulle</i> , <i>waldkindergarten</i> i <i>forestschools</i>).

2.5. Valors ambientals

Com ja he expressat anteriorment, l'educació aposta per treballar l'educació ambiental a través dels valors, a continuació trobem els arguments de diferents autors en relació amb l'educació dels valors ambientals.

Des del punt de vista de García i Nando (2000) els **principals valors ambientals** són responsabilitat, diàleg, justícia, confiança, respecte, esforç, autoestima i urbanitat. Velázquez de Castro (2007) afegeix austeritat, conservació, cooperació i sentit històric.

El primer autor esmentat anteriorment explica que no sempre s'aconsegueixen els objectius marcats pel que fa als valors ambientals, ja que la interiorització no depèn només del docent, hi ha altres factors que també influeix, en gran part l'infant, però

també intervén la família i la societat en la qual viu. Quan el context no exerceix aquests valors, els centres han de fer reflexionar als alumnes per trobar els contravalors que existeixen en aquella societat.

Per altra banda, Franquesa et al. (1997) fa una reflexió sobre l'EA i arriba a la conclusió que tenir més coneixement, comprensió i bona actitud sobre el medi no sempre tindrà com a conseqüència actuar de forma més responsable, ja que a vegades existeixen hàbits i costums que no ajuden a aquesta actuació.

Finalment, Amaro et al. (2015) emfatitza en el fet que el **docent** juga un paper molt important a l'hora de potenciar l'adquisició de valors ambientals en els seus alumnes. Una bona estratègia per aconseguir-ho és mostrar les conseqüències negatives d'algunes accions incíviques o injustes que es produeixen diàriament a l'escola. A partir de fer visibles aquestes accions es pot produir un debat a l'aula per tal de reflexionar sobre les seves conseqüències i posteriorment interioritzar accions positives voluntàries senzilles (reciclar paper, reutilitzar materials, etc.). Quan un alumne se senti protagonista i content amb la seva acció, l'adult ho ha de valorar per enfortir i potenciar aquest comportament i acabar transformant-lo en un hàbit.

2.6. Didàctica de l'educació ambiental

Com a totes les matèries, també existeix la didàctica educació ambiental. Com ja hem observat fins aquí, l'ensenyament d'aquest tema és tan important com els altres, és per això que seguidament es pot trobar que s'ha de fer abans, durant i després de treballar-lo.

Per una banda, Franquesa et al. (1997) explica que el primer que hem de tenir en compte **abans** de començar a treballar l'educació ambiental amb els infants és el bagatge que té cadascú, per tant, és important saber les experiències personals, la forma de pensar, crear, imaginar i sentir. D'aquesta manera podrem fer que aquestes accions evolucionin a favor del medi ambient.

Des del punt de vista del mateix autor hi han tres objectius que han d'assolir els estudiants en relació amb l'educació ambiental, aprendre a resoldre problemes de la vida quotidiana, prendre decisions i actuar.

A partir d'això indica que hi ha quatre **fases** per ensenyar l'educació ambiental:

- Fase d'observació: coneixements previs, percepció de l'entorn i plantejament de qüestions sobre el tema.
- Fase d'anàlisi: representació de possibles accions que solucionin els problemes i qüestions plantejades.
- Fase de síntesi: selecció de la millor solució possible als problemes generats a la fase d'observació (enfocament sistèmic de l'entorn).
- Fase de transformació: passem del fet conceptual al contextual, es concreten i realitzen les accions i es resolen els problemes ambientals plantejats.

Franquesa et al. (1997) també parla de **l'avaluació** dels continguts ambientals, la qual no ha de ser rígida ni quantitativa, ja que es poden perdre els elements que la defineixen millor, com dades qualitatives (actitud, valors i accions) i fets imprevistos que ens mostrin el procés educatiu que ha realitzat l'alumnat.

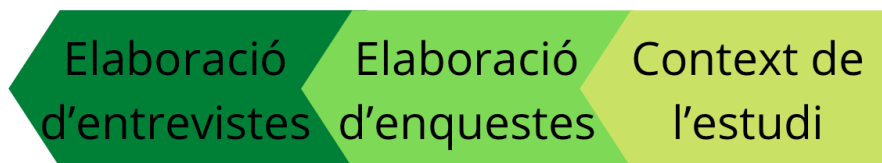
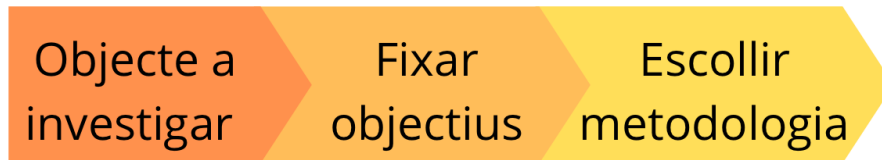
Finalment, l'autor comenta la importància que té que l'escola reflexioni si les seves programacions són coherents amb les idees que promou per fer aquesta tasca.

D'altra banda, Amaro et al. (2015) afirma que per tal de treballar l'educació ambiental a l'etapa d'educació infantil hem de tenir en compte tres **aspectes bàsics**. El primer, el coneixement dels elements naturals de l'entorn proper (observació, manipulació i experimentació).

El segon, l'adquisició dels recursos per a la preservació de l'entorn. I el tercer, l'aplicació de valors i normes per a la cura del medi ambient. La millor forma perquè l'infant interioritzi l'educació ambiental és a través d'una intervenció pràctica, fent referència a les coses simples i conegudes per als alumnes.

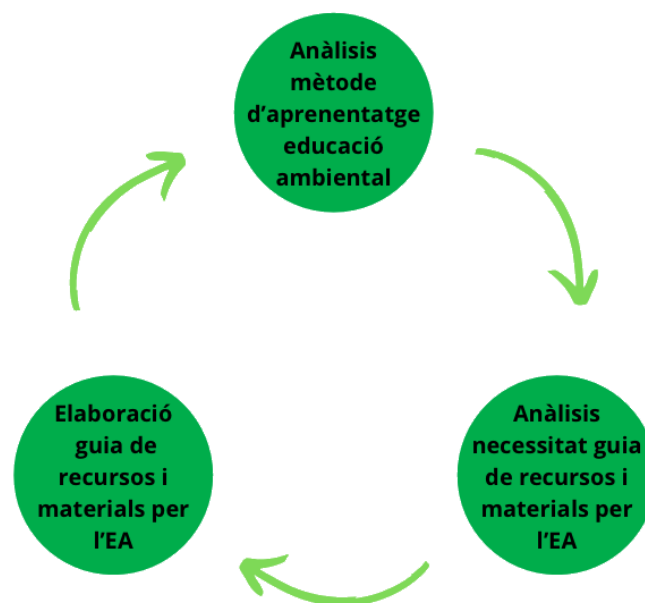
3. Marc metodològic

3.1. Desenvolupament de la investigació

3.2. Objecte d'investigació

A continuació s'estudia la importància de donar suport a les escoles del Prat de Llobregat, amb una guia de recursos i materials, per millorar la consciència de l'educació ambiental al segon cycle d'educació infantil. L'estudi consisteix en analitzar el mètode actual d'aprenentatge de l'educació ambiental a les escoles del municipi esmentat anteriorment i conèixer si existeix la necessitat de proporcionar una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental i augmentar la seva consciència.

Hipòtesis: És important donar suport a les escoles del Prat de Llobregat a través d'una Guia de recursos i materials per treballar l'Educació Ambiental.

Objectius de la investigació

- Conèixer la metodologia dels projectes ambientals que hi ha actualment a les escoles del municipi el Prat de Llobregat.
- Conèixer la necessitat actual d'una guia de recursos i materials per a treballar l'educació ambiental al segon cycle d'educació infantil.
- Recopilar diferents recursos i activitats per als docents per treballar l'educació ambiental al segon cycle d'educació infantil.

3.3. Metodología de la investigación

Per realitzar l'estudi proposat en l'anterior punt faré una investigació quantitativa, a través d'enquestes a les escoles del municipi del Prat de Llobregat, i qualitativa, a través d'unes entrevistes a professionals en l'educació ambiental que treballen dins del mateix territori municipal.

D'acord amb el que afirma Bisquerra (2009) per una banda, la **investigació quantitativa** es pot realitzar a través de diferents tècniques i una d'elles és l'enquesta extensiva, aquest mètode d'estudi treballa amb variables específiques, que més endavant es presenten com a dades numèriques. Aquesta tècnica és molt útil, ja que expressa dades **objectives** a través de l'estadística per analitzar els resultats estudiats.

D'altra banda, el mateix autor argumenta que la **investigació qualitativa** es pot realitzar a través de diferents estratègies, des d'un punt de vista més **subjectiu**, una d'aquestes és la recollida de dades realitzant entrevistes a professionals en el tema que es vol investigar. Amb aquest tipus d'investigació les dades s'expressen de forma verbal en comptes de numèrica i la recollida d'informació s'organitza i es registra en un text.

En conseqüència al que argumenta aquest autor, en la següent investigació s'utilitza tant el mètode quantitatiu com el qualitatiu. He decidit fer-ho així perquè una tècnica complementa a l'altre, augmentant les seves fortaleces i disminuint les seves debilitats o mancances. En la present investigació es podran observar dades objectives i de fiabilitat científica i dades més subjectives que complementen a les anteriors, fent un estudi més exhaustiu.

Per finalitzar aquest estudi, duré a terme a una **anàlisi de contingut** a causa de la seva importància dins d'una investigació. D'acord amb el que diu Porta i Silva (2003) aquest procediment és molt útil perquè et permet analitzar qualsevol instrument que s'utilitzi per a la recollida de dades, en el meu cas l'enquesta i l'entrevista.

El mateix autor **defineix l'anàlisi de contingut** com “una tècnica objectiva, sistemàtica, cualitativa y cuantitativa que trabaja con materiales representativos, marcada por la exhaustividad y con posibilidades de generalización”. A continuació es pot observar una taula amb el significat de l'anterior definició:

Taula 3. Tècnica d'Anàlisi de Continguts

Objectiva	Els procediments d'anàlisi els poden reproduir altres investigadors.
Sistemàtica	Ha de determinar unes pautes objectives.
Quantitativa	Es pot mesurar la regularitat de la presència d'algunes característiques a través de l'estadística.
Qualitativa	Es pot observar certes característiques i detectar si es repeteixen o si hi ha una mancança fent un recompte.
Representativa	Les característiques observades són seleccionades de tal forma que justifiquen el seu recompte.
Exhaustiva	Dona tota la informació de l'objecte investigat.
Generalització	La investigació es realitza a partir d'una hipòtesi que s'ha de comprovar a través d'uns resultats.

3.4. Disseny

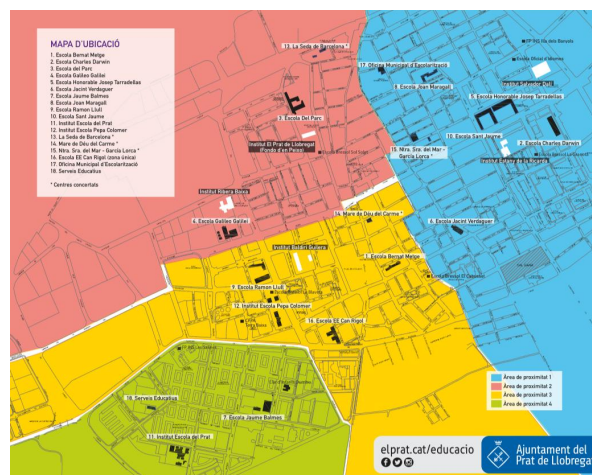
3.4.1. Contextualització de la investigació

La present investigació es realitza al municipi del **Prat de Llobregat** (08820), una ciutat que es troba a la província de Barcelona. L'estudi es realitzarà a les escoles que hi ha en aquest territori, concretament les que estan dirigides a l'etapa d'educació infantil i primària.

Segons les dades extretes de l'Ajuntament del Prat (2021), és un municipi que s'estén totalment per la plana del delta del Llobregat i la seva superfície és de 32,23 Km². El nombre d'habitants, segons les dades extretes del padró a 1 de gener de 2020, és de 65.547 habitants. La població resta més o menys estable des del 1980.

Al Prat de Llobregat hi ha un total de 16 **centres educatius** en els quals es pot cursar el segon cicle d'educació infantil (3-6 anys), dels quals dotze són de titularitat pública, tres són privats-concertats i un és d'Educació Especial.

Les escoles d'aquesta ciutat estan distribuïdes en quatre zones, com es pot observar en la següent imatge. Aquesta divisió es té en compte a l'hora d'adjudicar un centre escolar a cada infant, a més, cada escola té adjudicats uns instituts amb més preferència d'admissió.

Imatge 1. Mapa àrees de proximitat. Extret de la pàgina web de l'Ajuntament del Prat de Llobregat.

En relació amb **l'educació ambiental** en aquesta ciutat, segons la informació extreta de la web de l'Ajuntament de Prat de Llobregat (2021) existeix una xarxa anomenada “Al Prat, escoles més sostenibles”.

En aquesta xarxa es vincula l'educació ambiental amb les escoles del municipi. La seva **funcionalitat** és desenvolupar programes ambientals específics i donar suport als docents i els centres amb recursos, materials i formació.

El **70% dels centres** del Prat de Llobregat, llar d'infants, escoles i instituts, formen part d'aquesta xarxa. Aquest recurs ofereix un total de 18 activitats que fomenten l'educació ambiental, adreçades a totes les edats i centres educatius. A més, ofereix dos programes per descobrir l'entorn més proper, per a centres d'arreu del país.

Al municipi del Prat de Llobregat es troba ubicada una organització anomenada **Fundació Catalana de l'Esplai** (Fundesplai), la qual dona molta importància a l'educació ambiental i a la sostenibilitat. Segons les dades extretes de la seva pàgina web (2021) aquesta organització porta des de l'any 1986 treballant en el desenvolupament de programes d'Educació Ambiental i Sostenibilitat.

Des de la seva web podem observar que ofereixen sis serveis, tenen en actiu set projectes, presenten dues eines i treballen en xarxa, i tot això està relacionat amb l'educació ambiental. Amb aquests programes volen **treballar**:

- La sensibilització ambiental.
- El coneixement del medi.
- Noves pràctiques de desenvolupament sostenible.
- Noves pràctiques de participació.

3.4.2. Elaboració de l'enquesta i l'entrevista

A continuació es pot observar les preguntes que apareixen a l'**enquesta** realitzada a les escoles, que imparteixen el 2n cicle d'educació infantil, del municipi del Prat de Llobregat, per realitzar la present investigació. La majoria de les qüestions són de resposta tancada (**investigació quantitativa**), menys una pregunta que és oberta, i estan dirigides a l'equip directiu o coordinació d'infantil de cada centre. L'enquesta ha estat **validada** per Josep Maria Pons Altés, doctor de la URV.

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
  - 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
  - 2.1. ¿Per què?
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
  - 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I.?
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquest suport?

7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?

Tot seguit s'observa les preguntes que de **l'entrevista** realitzada a una especialista en educació ambiental, per realitzar la present investigació. Les qüestions són de resposta totalment oberta (**investigació qualitativa**) i estan dirigides a la coordinadora d'educació ambiental de l'empresa Fundesplai i Tècnica de Medi Ambient de l'Ajuntament del Prat de Llobregat, encarregada del projecte d'Escoles Verdes i Sostenibles i el programa d'educació ambiental. L'entrevista ha estat **validada** per Josep Maria Pons Altés, doctor de la URV.

1. Quina finalitat té treballar l'educació ambiental a les escoles?
2. En quina etapa educativa és més adient començar a treballar l'educació ambiental?
3. Quines estratègies hi ha per tal de treballar l'educació ambiental a educació infantil?
4. Penses que actualment les escoles dediquen suficient temps a l'educació ambiental?
5. Creus que els docents tenen la base i recursos suficients per treballar l'educació ambiental?
6. Les famílies haurien de participar en aquest procés d'aprenentatge de l'educació ambiental? En cas afirmatiu amb quins recursos o estratègies?
7. Quins recursos ofereix en concret el Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
8. Seria convenient que els centres del Prat de Llobregat disposessin d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària ?

4. Gràfiques i interpretació dels resultats de la investigació

En aquest apartat es recull les **gràfiques** i la **interpretació dels resultats** obtinguts a les enquestes realitzades als centres escolars del Prat de Llobregat i de l'entrevista realitzada a la Tècnica de Medi Ambient Àrea d'acció ambiental i energia de l'Ajuntament del Prat de Llobregat.

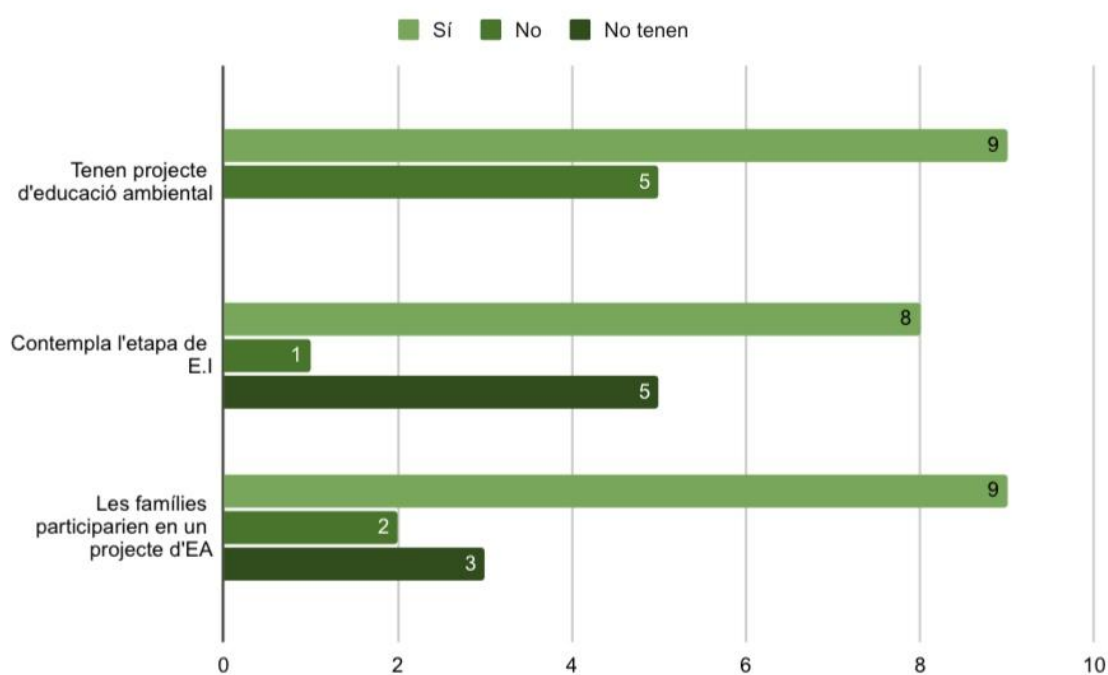
Per un costat parlaré de l'**enquesta**, en la qual han participat un total de 14 escoles de 16 que hi ha al municipi que imparteixen el segon cicle d'educació infantil, les dues restants no han pogut participar per motius relacionats amb la covid-19.

El **primer gràfic** que trobem ens dona informació en relació amb les següents preguntes:

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?

1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?

7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?

A través de les respostes dels professionals de cada escola, s'observa que un 64,3% dels centres enquestats sí que han elaborat un **projecte educatiu** que contempli el medi ambient, la qual cosa indica que més de la meitat dels centres d'aquest municipi donen importància a treballar aquest àmbit amb els alumnes. Així i tot, encara hi ha un 35,7% que no té cap projecte relacionat amb el medi.

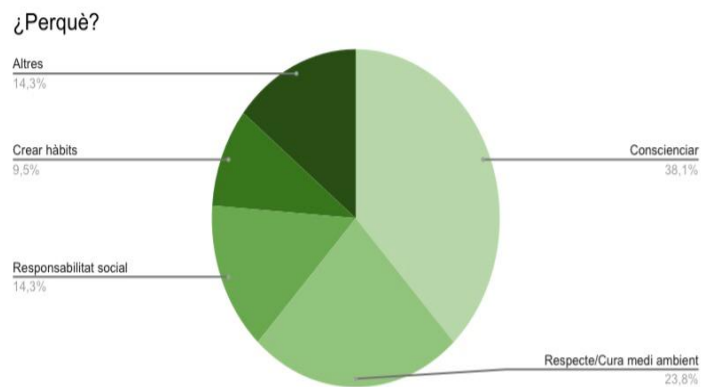
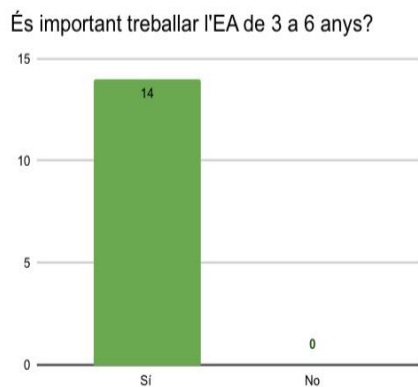
Un 57,1% de les escoles contempen específicament l'**etapa d'educació infantil** en aquest projecte, això ens fa pensar que una mica més de la meitat dels centres del municipi consideren important començar a treballar aquest tema des de ben petits. Trobem que un 42,9% d'escoles no ho contempen o directament no tenen un projecte relacionat amb aquest àmbit.

L'última informació que ens proporciona aquest gràfic és que un 64,3% dels professionals pensen que les **famílies** sí que participarien en aquest projecte, un 14,3% que no i un 21,4% consideren que no és fàcil aconseguir la participació de les famílies, hi han algunes més implicades que d'altres.

El **segon i tercer gràfic** que hi ha en el present treball fa referència a les preguntes següents:

2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?

2. 2 ¿Per què?

Amb les respostes dels docents que han participat, s'observa al **segon gràfic** que el 100% dels centres enquestats consideren que és **important** treballar l'**Educació Ambiental**, la qual cosa indica que encara que hi ha escoles que no tenen un projecte d'EA, totes donen rellevància a aquest àmbit.

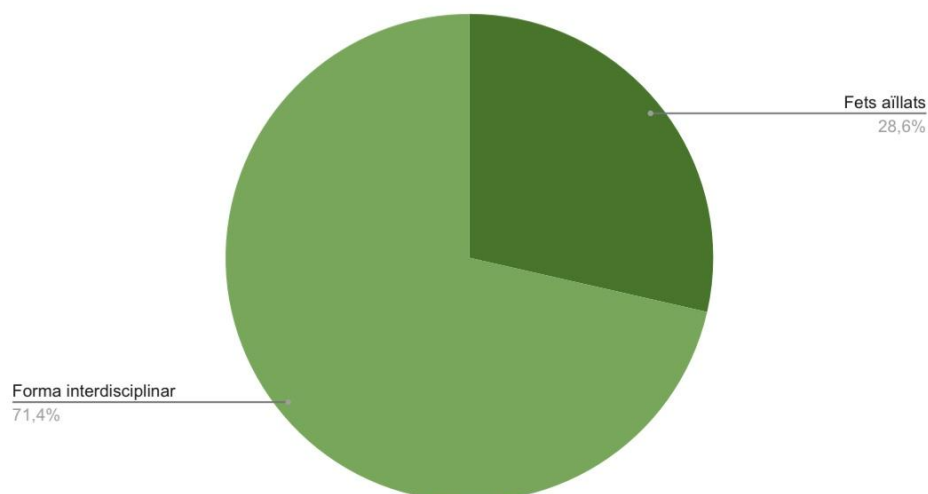
Al **tercer gràfic** es pot trobar **perquè** els professionals consideren que és important treballar l'EA de 0 a 6 anys. La majoria, concretament un 38,1%, atribueixen aquesta importància al fet de **conscienciar** a l'alumnat des de ben petits. Un 23,8% al fet de desenvolupar la capacitat de **respectar i cuidar** el medi ambient. Un 14,3% pensen que serveix per potenciar la **responsabilitat social** dels nens i nenes. Un 9,5% consideren que s'ha de fer des de petits per crear bons **hàbits** en relació amb l'entorn. Finalment, un 14,3% han donat altres respostes com **sensibilitzar, formar i despertar l'esperit crític**.

Amb aquestes respostes, es poden observar molts aspectes que **justifiquen** la importància de posar en pràctica projectes que apostin per l'educació ambiental des de l'etapa d'infantil.

El **quart gràfic** elaborat en la present investigació fa referència només a una pregunta:

3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?

Com treballa l'educació ambiental?

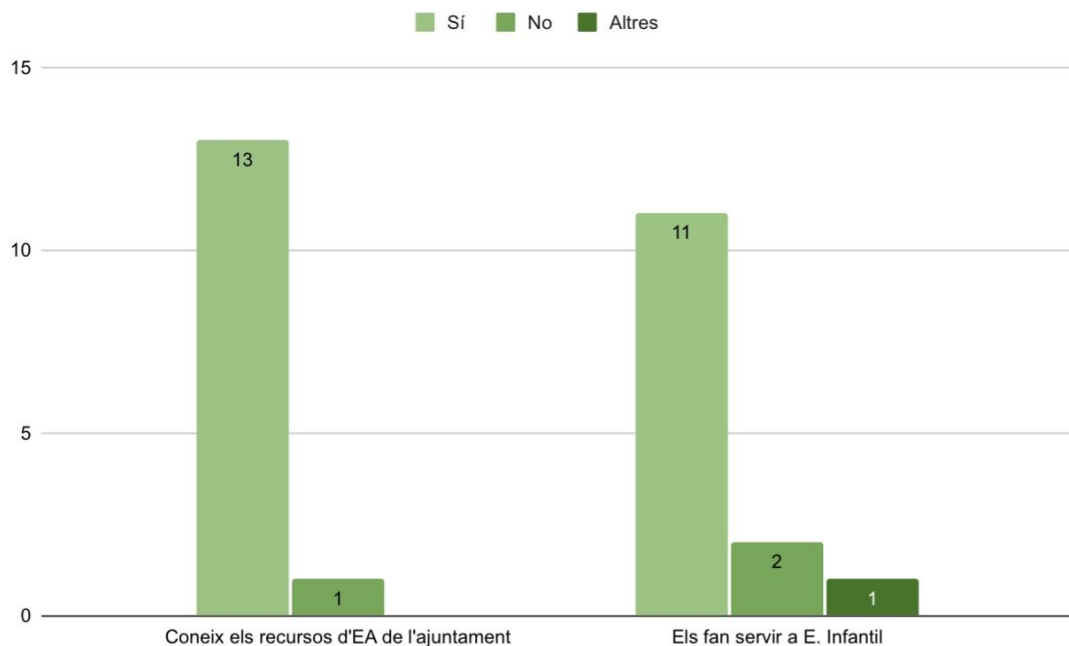

Gràcies a les respostes que han donat els professors i mestres, es pot observar en l'anterior gràfic que un 71,4% de les escoles del Prat de Llobregat treballen l'educació ambiental de forma **interdisciplinària**, mentre que només un 28,6% ho fa amb fets aïllats. Amb aquest resultat es demostra que, actualment, els equips docents d'aquest municipi coneixen que la millor forma que els infants interioritzin els continguts ambientals és integrant-los en les altres matèries. Tanmateix, s'hauria d'intentar reduir el percentatge de centres que encara ho treballen amb fets aïllats i no garanteixen la incorporació dels aprenentatges en els alumnes.

El **cinquè gràfic** que es pot trobar següent, fa referència a les dues preguntes següents:

4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?

4.4. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?

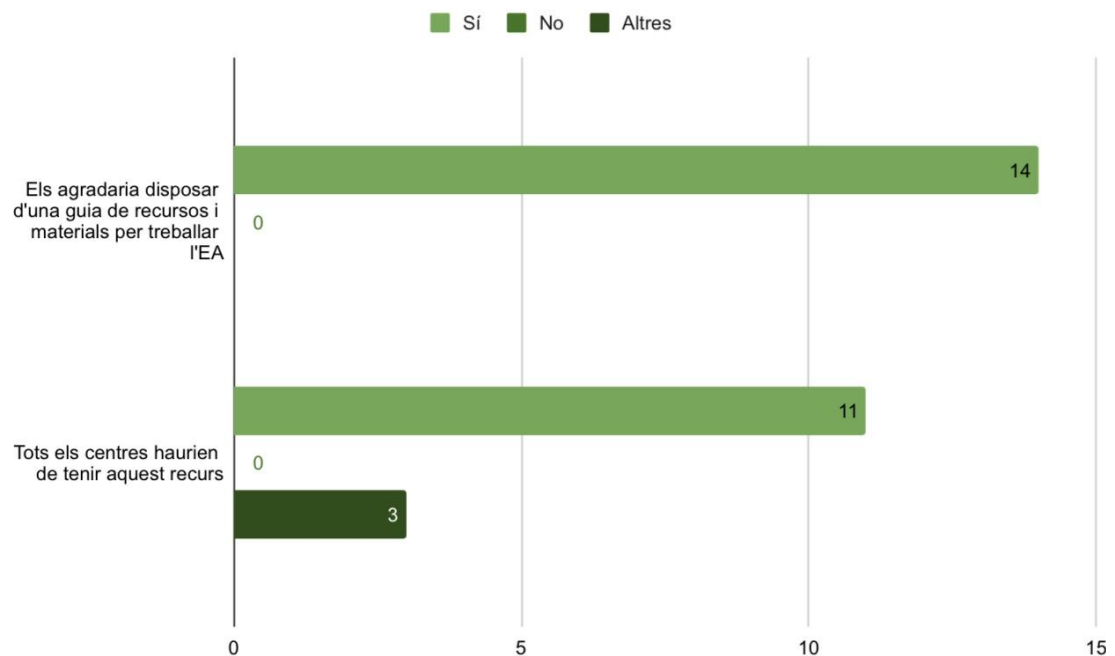
S'ha analitzat les respostes de les preguntes esmentades anteriorment i s'ha elaborat un gràfic de columnes que ens donen informació en relació amb el **coneixement** i la **utilitat** dels **recursos** que existeixen per treballar l'EA oferts per l'**ajuntament**. Es pot observar que un 92,8% en tenen coneixement. Tanmateix, només un 78,6% els fa servir a l'etapa educativa de 3 a 6 anys, també destacar que un 14,3% no els fan servir a E.I. i un 7,1% a causa del desconeixement tampoc ho fa.

Amb aquest resultat es pot deduir que encara que la gran majoria d'escoles coneixen els recursos, algunes d'elles prefereixen utilitzar-los més endavant, a l'etapa educativa de primària, es desconeix quin és el motiu d'aquesta decisió.

El **sisè i últim gràfic** que s'ha elaborat per representar les respostes de l'enquesta, fa referència a les preguntes següents:

5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I.?

6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquest suport?

M'agradaria destacar de l'anterior gràfic que al 100% dels centres enquestats ubicats al municipi del Prat de Llobregat els hi **agradaria** disposar d'una **guia** amb un recull de recursos i materials que fomentin l'educació ambiental.

Aquest fet justifica totalment l'**objectiu** marcat en la present investigació de "Recopilar diferents recursos i activitats per als docents per treballar l'educació ambiental al segon cicle d'educació infantil."

I corrobora la **hipòtesi** presentada anteriorment a l'apartat de l'objecte d'investigació "És important donar suport a les escoles del Prat de Llobregat a través d'una Guia de recursos i materials per treballar l'Educació Ambiental."

Per últim, m'agradaria parlar de la **segona pregunta** que contempla el **sisè gràfic**. Com es pot observar un 78,6% pensen que tots els centres haurien de tenir aquest recurs, mentre que un 21,4% no estan d'acord ni en desacord amb aquesta idea, ja que consideren que cada escola ha de tenir l'oportunitat d'escollir si volen o no aquest recurs.

Per l'altre costat parlaré de l'**entrevista** realitzada a una especialista en l'àmbit que s'investiga en el present treball. A l'inici, la meua intenció era realitzar dues entrevistes a professionals en educació ambiental, al responsable d'aquest tema de l'ajuntament del Prat de Llobregat i a la persona que coordina l'apartat de medi ambient i sostenibilitat a la Fundació Catalana de l'Esplai, que té la central principal al mateix municipi.

Cercant informació, vaig observar que la tècnica de medi ambient de l'ajuntament també treballa a la fundació. Finalment, es realitza l'entrevista a l'Helena del Pozo Marrugat, Tècnica de Medi Ambient Àrea d'acció ambiental i energia de l'Ajuntament del Prat de Llobregat.

Destacar els resultats obtinguts en relació amb la **finalitat** de treballar l'**educació ambiental** a les escoles, la professional en l'àmbit considera que és **imprescindible** dur a terme aquesta tasca, per tal de **formar** a la futura ciutadania en la capacitat per l'acció.

En relació amb el millor moment per **iniciar** aquesta **formació** del medi i l'entorn, l'Helena argumenta que com **més aviat millor**, de fet al municipi es duen a terme activitats ambientals a partir del primer cicle d'educació infantil, més concretament a l'edat de 2-3 anys, ja que ja estan preparats per treballar i interioritzar aprenentatges sobre la natura.

D'acord amb els que explica l'Helena, els docents **no** tenen suficient **temps** per treballar l'educació ambiental i durant la carrera acadèmica tampoc reben una **formació** relacionada amb aquest àmbit **de qualitat**. Aquest fet també justificaria la meua proposta de crear un recopilatori de recursos i materials per treballar l'educació infantil. Tanmateix, l'Helena considera que és molt difícil crear aquest recull en format guia, ja que existeixen molts recursos.

Finalment, es decideix crear una **guia** per a les escoles del Prat de Llobregat, a causa de l'**interès** que tenen els **docents** en disposar d'aquest suport. Tenint en compte l'opinió de l'Helena, els recursos i materials no són específics, és a dir, el recurs en si tenen una àmplia varietat de recursos i materials per treballar l'educació ambiental. Destacar, que el criteri de selecció dels suports està relacionat en gran part amb el municipi on s'ha fet la investigació.

5. Discussió i conclusions

En aquesta investigació veiem que no han pogut participar tots els centres que imparteixen educació infantil al municipi del Prat de Llobregat, seria adient poder aconseguir el 100% de participació de les escoles que tenen aquesta etapa educativa per poder fer una anàlisi més concreta. També seria convenient realitzar alguna entrevista més per poder contrastar les opinions dels experts en aquest àmbit.

Tal com s'esperava els docents tenen present que treballar l'educació ambiental és una tasca essencial que s'ha de dur a terme a les escoles i que encara existeix una metodologia poc interdisciplinari a l'hora d'ensenyar conceptes i valors relacionats amb el medi. És a dir, s'ha observat que encara hi ha escoles que ho treballen amb fets aïllats i que no proporcionen la fiabilitat que els alumnes ho estiguin interioritzant i integrant en els seus aprenentatges. Tanmateix, el tant per cent dels centres que ho treballen d'aquesta forma és bastant reduït, la qual cosa és bastant positiva, perquè vol dir que la majoria de centres són conscients que els nens i nenes han de fer un aprenentatge significatiu.

Respecte a l'interès dels professionals en l'etapa educativa de 3 a 6 anys, s'ha confirmat en un 100% dels centres enquestats que els hi agradaria rebre un suport amb recursos i activitats que facilitin la tasca de treballar l'educació ambiental amb els més petits. Tanmateix, durant l'elaboració de la guia amb aquest recull de recursos s'ha observat que la seva confecció és una mica complicada, ja que hi ha moltíssima informació, estratègies i recursos relacionats amb aquest tema. Per aquest motiu és important tenir clar uns criteris adequats de selecció.

Amb això el que vull dir és que, segurament, la guia proposada podria millorar-se fent una ampliació de recursos. Seria interessant crear una guia en línia i oberta on tota la comunitat educativa pogués anar compartint els recursos, estratègies i materials que coneix, seguint uns criteris de selecció adequats.

En conclusió, la majoria de la comunitat educativa, concretament els professionals dels centres d'educació infantil i primària, del Prat de Llobregat tenen consciència de la gran importància que té treballar l'educació ambiental a les escoles i d'iniciar-la com més aviat millor, adaptan-la al seu projecte educatiu de centre.

Atribueixen la seva importància a diferents aspectes essencials en l'educació dels infants. Els més rellevants són formar als nens i nenes en valors com la conscienciació i sensibilització cap al respecte i la cura del medi ambient i l'entorn que els envolta. D'aquesta forma es dona importància a la responsabilitat social que tenen i tindran com a persones que formen part de la societat.

Tanmateix, aquesta tasca no és fàcil i les escoles ja tenen molta responsabilitat en educar en valors de molts àmbits diferents i que tenen la mateixa importància que l'educació ambiental. Per això és tan important donar suport als docents, que fan present aquest interès per obtenir-ho, i això es pot fer a través de la guia de recursos elaborada en la present investigació.

Actualment, trobem que hi ha un alt percentatge dels centres educatius del Prat de Llobregat que treballen l'educació ambiental de forma interdisciplinària, la qual cosa és primordial perquè els alumnes entenguin la relació que hi ha entre el medi que els envolta i el que han d'aprendre per a la seva vida quotidiana i el seu futur.

6. Bibliografia

Ajuntament del Prat de Llobregat. (2021). *El Prat*. Recuperat de:

<https://www.elprat.cat>

Ajuntament del Prat de Llobregat. (2021). Mapa àrees de proximitat [Imatge digital]

Recuperat 3 Maig 2021, de: <https://bit.ly/3oW6O2J>

Amaro, F., Manzanal Martínez, A. I., i Cuetos Revuelta, M. J. (2015). *Didáctica de las ciencias naturales y educación ambiental en educación infantil*. Universitat Internacional de La Rioja.

Bisquerra, R. (Coord.) (2009). *Metodología de la investigación educativa*. Madrid:

Editorial La Muralla S.A. Recuperat de: <https://bit.ly/2SjLPL8>

Campaña Mundial por la Educación. (2019). *El vínculo entre educación y los Objetivos de Desarrollo Sostenible*. Recuperat de:

<https://cme-espana.org/blog/el-vinculo-entre-educacion-y-los-objetivos-de-desarrollo-sostenible/>

Ferrer, A. (1995). *L'educació ambiental a Catalunya: un sondeig*. Treball Recerca Master Dep. Did. MM. i CC.EE. UAB. No publicat

Franquesa, T., Pujol, R.M., Tarín, R.M., Torras, A., Sanmartí, N. (1997). *L'educació ambiental a l'escola: noves línies de reflexió i actuació*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

Freire, H. (2011). *Educar en verde. Ideas para acercar a niños y niñas a la naturaleza*. Barcelona: Editorial Grao.

Fundació Catalana de l'Esplai. (2021). *Sostenibilitat*. Recuperat de:

<https://fundesplai.org/ca/sostenibilitat>

Garcia, J. i Nando, J. (2000). *Estrategias didácticas en educación ambiental*. Màlaga: Edicions Aljibe.

Institut d'Estudis Catalans (2021). DIEC2. Recuperat de: <https://dlc.iec.cat>

Organización de las Naciones Unidas. (2019). *Objetivos de desarrollo sostenible*.

Recuperat de :

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>

Porta, L. i Silva, M. (2003). *La investigación cualitativa: El Análisis de Contenido en la investigación educativa*. Anuario digital de investigación educativa, (14).

Recuperat de: <https://bit.ly/3h2EE42>

Ruiz, A. (2008). *Educación, medio ambiente y didáctica del entorno. Teoría y prácticas*. Madrid: Editorial Popular.

Servei d'Ocupació Curricular d'Educació Infantil i Primària. (2016). *Currículum i orientacions educació infantil segon cicle*. Barcelona: Generalitat de Catalunya,

Departament d'Educació. Recuperat de:

<http://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-infantil-2n-cicle.pdf>

Velázquez de Castro, F. (2007). *Los valores revolucionarios de la educación ambiental*. Granada: Grupo Editorial Universitario.

7. Annexes

Annex 1: Enquesta realitzada a les escoles

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI

Treball Fi de Grau
A.Solórzano

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí   No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí   No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí   No
- 2.1. ¿Perquè?

---
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats   Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí   No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
 Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí   No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí   No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí   No

Annex 2: Respostes de l'enquesta

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí   No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí   No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí   No
- 2.1. ¿Perquè?
Per iniciar l'educació ambiental com aprenentatge transversal des de les primeres etapes d'educació infantil
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats   Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí   No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí   No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suport?
 Sí   No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí   No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?

Sí No

1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?

Sí No

2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?

Sí No

2.1. ¿Perquè?

Formem els infants de de ben petits

3. Treballem l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?

Fets aïllats Interdisciplinària

4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?

Sí No

4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?

Sí   No

5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I.?

Sí No

6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suport?

Sí No Depèn molt del context NS/NC

7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?

Sí No Costa, en general, la participació

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí   No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí   No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí   No
- 2.1. ¿Perquè?
CAL COUM ALS HABITS I LA CONSCIÈNCIES DES DE PETIT
3. Treballem l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats   Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí   No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí   No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí   No NOTÉS SI VOLEN ELS CENTRES
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí   No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cycle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Per raons educatives i de responsabilitat social
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cycle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No hinc i informació al respecte
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No Algunes sí, les meues coneixudes, i al tres no

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
  - 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
  - 2.1. ¿Perquè?
És important la conscienciació des de ben petits sobre la cura del medi ambient i això treballant amb les famílies
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma *famílies* interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
  - 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí   No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí   No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí   No
- 2.1. ¿Perquè?
Es quan millor es consoliden els hàbits
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats   Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí   No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí   No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suport?
 Sí   No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí   No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
  - 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
  - 2.1. ¿Perquè?
Per aconseguir amb el respecte pel medi i saber que és molt important.
3. Trebal·leu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
  - 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Perquè apropa als infants a l'entorn
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes? No descomixer
 Sí No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Per crear consciència social i despertar l'esperit crític vers les problemàtiques ambientals.
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Per treballar la conscienciació de cuidar l'entorn
des de ben petits.
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
 Sí No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí   No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí   No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí   No
- 2.1. ¿Perquè?
PER SESIBILITZAR I CONSCIENCIAR EN EDATS PRIMERENQUES.
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats   Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí   No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí   No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí   No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí   No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Els ajuda per treballar de forma transversal sobre el
curseu i la consciència ambiental,
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suport?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Com tenir "Ahor" per la natura

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Per conscienciar a l'alumnat de la importància del medi que ens envolta
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suports?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Conscienciació de l'educació ambiental al segon cicle d'Educació Infantil

1. Heu elaborat un projecte per treballar l'educació ambiental a l'escola?
 Sí No
- 1.1. Si la resposta és afirmativa, contempla específicament l'etapa d'educació infantil?
 Sí No
2. Creus que és important treballar l'educació ambiental a l'etapa d'infantil?
 Sí No
- 2.1. ¿Perquè?
Per conscienciar
3. Treballeu l'educació ambiental amb fets aïllats o està integrada de forma interdisciplinària a totes les matèries?
 Fets aïllats Interdisciplinària
4. Coneixes els recursos que ofereix l'ajuntament del Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
 Sí No
- 4.1. Si la resposta és afirmativa, l'escola els fa servir a Educació Infantil?
Sí   No
5. T'agradaria que el centre disposés d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària al segon cicle de E.I?
 Sí No
6. Creus que tots els centres escolars haurien de tenir aquests suport?
 Sí No
7. Les famílies participarien en un projecte que aposti per l'educació ambiental dels alumnes?
 Sí No

Annex 3: Entrevista a la Tècnica de Medi Ambient del Prat de Llobregat

Treball Fi de Grau
A.Solórzano

1. Quina finalitat té treballar l'educació ambiental a les escoles?
2. En quina etapa educativa és més adient començar a treballar l'educació ambiental?
3. Quines estratègies hi ha per tal de treballar l'educació ambiental a educació infantil?
4. Penses que actualment les escoles dediquen suficient temps a l'educació ambiental?
5. Creus que els docents tenen la base i recursos suficients per treballar l'educació ambiental?
6. Les famílies haurien de participar en aquest procés d'aprenentatge de l'educació ambiental? En cas afirmatiu amb quins recursos o estratègies?
7. Quins recursos ofereix en concret el Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?
8. Seria convenient que els centres del Prat de Llobregat disposessin d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària?

Annex 4: Transcripció escrita de l'entrevista oral

Alba: Estic fent el meu Treball de Fi de Grau de l'educació ambiental, de la seva conscienciació, de la seva pràctica, sobretot que sigui interdisciplinari i en relació amb això volia fer-te una entrevista com a especialista en educació ambiental que ets al municipi del Prat de Llobregat. Aleshores he realitzat vuit preguntes en relació amb aquest tema.

Helena: Sí, les he vist.

Alba: D'acord, perfecte. Doncs parlem una mica d'aquestes qüestions. Comencem amb la primera pregunta que és la següent: Quina finalitat té treballar l'educació ambiental a les escoles?

Helena: Doncs una finalitat imprescindible de formar a la futura ciutadania, del municipi, d'on siguin les escoles, és igual que sigui del Prat o sigui d'on sigui.

Alba: I per què creus que és important?

Helena: Perquè un dels objectius i el que defineix l'educació ambiental és la capacitat per l'acció i per tant això és imprescindible.

Alba: D'acord, i això es pot fer a través de l'educació, no?

Helena: Clar.

Alba: D'acord. La següent pregunta està més relacionada amb quina etapa educativa creus que és més adient començar a treballar l'educació ambiental.

Helena: En totes, nosaltres tenim propostes des d'escoles bressol.

Alba: És a dir, des dels 0 anys és adient començar a treballar l'educació ambiental.

Helena: Sí, sí.

Alba: I amb accions?

Helena: Sí, sí. Fem una activitat amb escoles bressol que toquen i planten. No als 0 anys, és a partir de 2.

Alba: D'acord. És a dir, al primer cicle d'educació infantil ja comenceu, però amb els més grans.

Helena: Sí, sí. De totes maneres les escoles bressol tenen incorporada aquesta línia de treball, perquè intenten ambientalitzar el centre i per tant això ja formaria part de treballar l'educació ambiental.

Alba: És a dir, consideres que des de les escoles bressol els infants ja estan preparats per poder treballar aquest àmbit?

Helena: Sí, sí.

Alba: Molt bé. Perfecte. I aquí al Prat de Llobregat des de l'etapa del primer cicle d'educació infantil fins a l'institut hi ha projectes?

Helena: Sí, i l'escola d'adults també la tenim en la xarxa.

Alba: D'acord. És a dir, també es treballa el projecte d'educació ambiental en totes les etapes educatives?

Helena: Sí, sí.

Alba: D'acord, molt bé. Doncs la següent està relacionada amb les estratègies que teniu per treballar l'educació ambiental a l'etapa d'educació infantil, sobretot al segon cicle.

Helena: Tenim propostes per aquest nivell. Tenim una activitat per a cada nivell, a l'escola bressol treballem una proposta que diu "Qui viu a l'hort?", "Els ocells piulen" per P3, "Sembrem natura" per P4, que s'assembla una mica a la de l'hort i també fem una per P5 amb el CRAM, uns educadors d'allà van al centre i treballen el tema de la biodiversitat en el mar.

Alba: D'acord. És a dir, l'estratègia que feu servir és fer activitats molt participatives, no? Que estiguin en contacte amb la natura?

Helena: Sí, sobretot que estiguin vinculades amb el tema de la biodiversitat. Darrere d'aquestes activitats d'infantil el que hi ha és treballar el concepte d'ésser viu i la relació que té amb el medi, que el necessita per alimentar-se, per nodrir-se, per créixer, per establir relacions amb la resta i poder desenvolupar-se.

Alba: D'acord, perfecte. Doncs passem a la següent pregunta, i està relacionada amb les escoles. Penses que actualment a les escoles es dedica temps suficient a treballar l'educació ambiental?

Helena: Mai és prou, falta transversalitat i ambientalitzar el currículum, al final això queda, evidentment, a les àrees de medi i en alguns centres es treballa des d'acció tutorial.

Alba: Creus que falta treballar aquesta transversalitat, no? Treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària?

Helena: També és veritat que els hi demanem molt als centres, des de molts àmbits i per tant col·lapsen. És igual d'interessant educació per la civilitat, educació ambiental, educació per la cultura de la pau, educació en la igualtat de gènere...

Alba: Clar, són molts àmbits que s'han de treballar a les escoles. Per això aquesta pregunta que té fet ara està molt relacionada amb la següent. Creus que els docents tenen la base i els recursos suficients per treballar l'educació ambiental?

Helena: Alguns sí i alguns no, perquè al final es tracta de motivació.

Alba: D'acord, és a dir, depèn de cada docent que s'impliqui.

Helena: Tu pots saber d'un tema, però si tens ganes pots fer aprenentatge amb els alumnes, perquè al final tu no necessites ser un expert per treballar un tema. És a dir, pot haver-hi una actitud d'aprendre que tu transmetràs als teus alumnes i no necessites ser un expert. Pots descobrir coses amb ells.

Alba: Clar, i per fomentar que els docents tinguin aquestes ganes i aquesta base de coneixements?

Helena: S'ha d'incorporar en la seva formació la importància d'aquesta temàtica, l'educació ambiental.

Alba: D'acord, és a dir, pot ser oferint cursos de la generalitat?

Helena: Bé, en la seva formació quan fan magisteri.

Alba: D'acord, és a dir, quan fan el Grau?

Helena: Sí, això.

Alba: Creus que s'hauria d'afegir aquest concepte.

Helena: S'hauria de treballar més, però entenc que és complicat. Al final, ensenyem com aprenem.

Alba: Sí, sí, i tant. La següent pregunta està relacionada amb les famílies. Creus que haurien de participar en aquest procés d'aprenentatge de l'educació ambiental?

Helena: Evidentment.

Alba: És totalment necessari.

Helena: Si no parcel·lem la formació dels infants i no té sentit. Aquí al Prat hi ha algun centre que fan grups cooperatius, que les famílies dels alumnes entren en algun moment a l'aula i intervenen.

Alba: Clar. En relació amb això, quins recursos o estratègies hi ha per involucrar a la família en aquest procés?

Helena: Doncs, tampoc sabria concretar-te'ls, però aquesta estratègia que fan aquests centres trobo que és molt adient.

Alba: D'acord. I part de les escoles suposo que també hi ha recursos per a les famílies que es volen implicar en aquest procés.

Helena: Sí, hi ha activitats. Algunes de les activitats educatives que s'ofereixen a les escoles també s'ofereixen a les AMPES.

Alba: Molt bé.

Helena: Tot i que, nosaltres a escala ambiental tenim molt poca demanda d'aquestes activitats per part de les famílies.

Alba: D'acord. És difícil, la participació de les famílies?

Helena: A més a més, venim del cop aquest de la pandèmia que ens ha deixat estabornits, però abans havíem aconseguit certa participació, anàvem a fer xerrades a les AMPES, però estem sempre com arrencant i és difícil coordinar la vida pròpia amb la vida escolar dels fills.

Alba: Clar, després de la pandèmia tot ha sigut un canvi brutal.

Helena: Hem de trobar una estratègia per facilitar aquesta coordinació.

Alba: D'acord, doncs ens queden les dues últimes preguntes. M'agradaria saber quins recursos ofereix en concret el Prat de Llobregat per treballar l'educació ambiental?

Helena: Moltíssims, hi ha un catàleg d'activitats educatives des del nostre punt d'educació ambiental. Oferim 70 activitats educatives, gestionem fa 10 anys una xarxa d'escoles, de manera que compartim recursos i fem intercanvi d'experiències i oferim recursos que es generen en el marc de la xarxa catalana, la XESC, i en el marc de la xarxa estatal i després hi ha tot el nostre territori que de per si és un recurs.

Alba: Clar, fer activitats al nostre territori, no? Al municipi del Prat?

Helena: Sí, sí exacte.

Alba: Perfecte. Doncs arribem a l'última pregunta i està més enfocada amb el meu treball. Creus que seria convenient que els centres del Prat de Llobregat disposessin d'una guia de recursos i materials per treballar l'educació ambiental de forma interdisciplinària?

Helena: Ja tenen informació, el catàleg que hi ha a la web ja és això i el nostre espai d'educació ambiental que hi ha a la web també, és un recull de recursos, però formalment no tenim un format oficial, tanmateix l'oferta de recursos és contínua cap als centres.

Alba: D'acord, és a dir, hi ha molta informació i molts recursos que s'ofereixen els centres, però no estan en un format de guia on puguin accedir els docents?

Helena: És molt complicat fer-ho, perquè hi ha moltes entitats que generen recursos en relació amb aquest àmbit.

Alba: Hi ha molta quantitat de recursos i fer una guia seria complicat.

Helena: Infinit, Alba, infinit.

Alba: Doncs això és bo, que existeixin molts recursos i que les escoles tinguin accés.

Helena: Nosaltres a vegades hem fet la reflexió de fer un recull i al final la conclusió és que compartim allò que és excel·lent, la resta no, perquè ens tornàriem bojos.

Alba: És clar, seria una bogeria compartir-ho tot.

Helena: Aquí el més important és tenir uns bons criteris de selecció.

Alba: I quins criteris de selecció feu servir?

Helena: A veure, així per començar un criteri temporal els centres aproven la seva proposta a principi de curs i per tant en aquest termini només els hi fem arribar allò que és extraordinàriament diferent i interessant. És important que comportin la participació dels alumnes, amb la presa de decisions i després han de ser temàtiques una mica transversals, per poder treballar des de diferents àmbits.

Alba: Clar, per poder integrar-ho dins de tots els àmbits de forma interdisciplinària.

Helena: I que les coses tinguin un valor per si mateixes, és a dir, que si es planteja una activitat per fer fora de l'aula, que no sigui una activitat que també es podria fer a l'aula. Quan fem sortides pel nostre territori, estem reduint el material didàctic, per deixar espai a l'observació, amb instruments adequats, dels nens i nenes i a prendre notes d'allò que estan veient. Això és un altre dels criteris que tenim.

Alba: Clar, ja que surten que ho puguin aprofitar i no perdre els temps amb coses que es poden fer a l'aula. Doncs ja estarien totes les preguntes. Moltíssimes gràcies!

Helena: De res Alba, que vagi molt bé.

Alba: Igualment, adeu.

Helena: Adeu, adeu.

Annex 5: Guia de recursos i materials

GUIA DE RECURSOS I MATERIALS

PER TREBALLAR L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Al 2n cicle d'Educació Infantil

Alba Solórzano Vives
(alba.solorzano@estudiants.urv.cat)

Universitat Rovira i Virgili
Facultat de Ciències d'Educació i Psicologia
Grau d'Educació Infantil
Treball Fi de Grau
Curs 2020-2021

Índex

1

INTRODUCCIÓ

EDUCACIÓ AMBIENTAL 2N
CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL

.....

RECURSOS I MATERIALS

2

PER ALS DOCENTS
PER TREBALLAR DINS I
FORA DE L'AULA

.....

3

BIBLIOGRAFIA

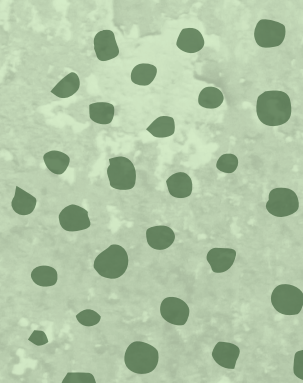

1

Introducció

Educació ambiental
al 2n cicle de E.I

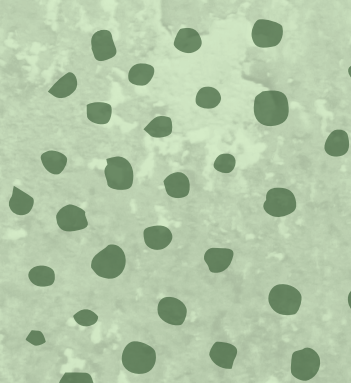

Introducció

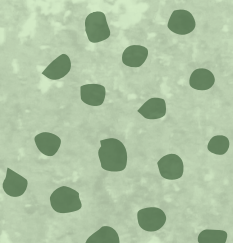
La present publicació pretén ser un recull de recursos i materials per a fomentar la integració de l'educació ambiental al segon cicle de l'etapa d'infantil. Vol ser un suport per als mestres, donant un llistat de recursos i materials adequats a ampliar els coneixements sobre l'educació ambiental, la sostenibilitat i dels recursos que existeixen per treballar l'EA a dins i fora de l'aula.

2

Recursos i materials

Recursos i materials per als docents

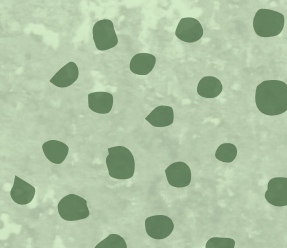
PER TREBALLAR DINS I FORA DE L'aula

Com saber si un projecte d'Educació Ambiental és adequat?

Franquesa et al. (1997) proposa 8 qüestions per donar resposta a aquesta pregunta:

1

- El tema és rellevant amb relació al medi que l'envolta?
  - Promou l'acció a favor del medi?
  - Permet relacionar els problemes locals amb els globals?
  - Té conseqüències en altres àmbits fora de l'escola?
  - L'actitud dels infants canvia?
  - Les pautes de comportament canvien?
  - L'infant canvia els seus arguments en relació amb els problemes ambientals?
  - La capacitat d'anàlisi i la presa de decisions dels alumnes millora?
-

Formacions relacionades amb l'educació ambiental i la sostenibilitat:

El departament d'ensenyament de territori i sostenibilitat ofereix uns **cursos** de formació inicial, **seminaris**, **espais d'intercanvi** i **formacions temàtiques** en relació amb l'educació ambiental i la sostenibilitat a tot el personal docent en actiu.

- Iniciació a l'educació per a la sostenibilitat: Està dividit en dos anys i dona la possibilitat d'incorporar-se a la xarxa d'escoles verdes
- Seminaris per als equips de centre en relació amb les Escoles Verdes.
- XESC: activitats de formació per a persones coordinadores d'escoles que formen part de les xarxes d'Escoles per a la Sostenibilitat de Catalunya.

2

Es pot accedir a ells en el següent enllaç:

<https://bit.ly/3bvEMFQ>

(Generalitat de Catalunya, 2021)

Formacions relacionades amb l'educació ambiental i la sostenibilitat:

3

L'organització Fundació catalana de l'esplai (2021) ofereix uns cursos i seminaris específics sobre educació ambiental i sostenibilitat, per a educadors i professors de centres educatius. Els cursos que ofereix són els següents:

- Certificat d'interpretació i educació ambiental
- Certificat de gestió ambiental

Es pot trobar més informació en relació amb els cursos al següent enllaç: <https://bit.ly/3bvFCCu>

Alberg Molí de Sant Oleguer:

Ubicat al municipi de Sabadell, Vallès Occidental, es troba l'Alberg Molí de Sant Oleguer, a prop es conserva la roda hidràulica vertical. En aquest equipament els centres escolars poden realitzar una estada, en la qual els alumnes poden **reviure el funcionament d'un molí.**

Es pot trobar més informació de l'alberg (descripció, característiques, com arribar, activitats, tarifes, menú i preguntes més freqüents) en el següent enllaç:

<https://bit.ly/33VE4NL>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

4

Casa de colònies Rectoria de la Selva:

A la Vall d'Ora, als peus del Pla de Busa es pot trobar aquesta rectoria que ara mateix es fa servir com a casa de colònies. Els centres escolars poden realitzar estades o excursions, en les quals els alumnes tractaran temes naturalístics com les **pinedes de pi roig** i la **fauna salvatge**. Algunes de les activitats que es poden realitzar en aquest alberg són les següents:

5

- Circuits d'orientació
- Itineraris de natura
- Parc d'aventura
- Rocòdrom
- Tallers de natura
- Tir amb arc

Es pot trobar més informació de l'alberg (descripció, característiques, com arribar, activitats, tarifes, menú i preguntes més freqüents) en el següent enllaç:

<https://bit.ly/3tUAMF4>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

Alberg Viladoms de Baix:

Entre la muntanya de Montserrat i el parc de Sant Llorenç de Munt i l'Obac es troba aquesta escola de natura. Els centres escolars poden visitar-la i dur a terme diferents activitats, en les quals els alumnes tracten temes relacionats amb la muntanya de Montserrat, les plantes aromàtiques i la planificació urbanística. Algunes de les activitats que es poden realitzar en aquest alberg són les següents:

- Circuits d'orientació
- Itineraris de natura
- Tallers de natura
- Tir amb arc

Es pot trobar més informació de l'escola de natura (descripció, característiques, com arribar, activitats, tarifes, menú i preguntes més freqüents) en el següent enllaç:

<https://bit.ly/3ooabPB>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

L'Escola de Natura de Sau:

A l'extrem nord-occidental de les Guilleries es troba la Vall de Sau on hi ha un embassament. En aquest entorn es troba l'Escola de Natura de Sau, la qual està formada per 4 cases de colònies i 2 terrenys d'acampada. Els temes que tracten principalment són naturalístics com les **pinedes de pi roig** i la **fauna salvatge** de la zona. Algunes de les activitats que es poden realitzar en aquesta escola són les següents:

-
- Estades per a centres escolars
  - Camps de treball
  - Activitats de Responsabilitat Social Corporativa

Es pot trobar més informació de l'escola de natura (descripció, característiques, com arribar, activitats, tarifes, menú i preguntes més freqüents) en el següent enllaç:

<https://bit.ly/3oq6CZa>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

L'Escola de Natura de Les Codines:

Entre els termes municipals de Montesquiu, Sant Quirze de Besora i Sora està situada aquesta escola, la qual té accés a la comarca natural de Ges-Bisaura. Els temes que tracten principalment són naturalístics com les **pinedes de pi roig** i la **fauna salvatge** de la zona. En aquest equipament es poden realitzar les següents activitats:

- Estades per a centres escolars
- Camps de treball
- Activitats de Responsabilitat Social Corporativa

Es pot trobar més informació de l'escola de natura (descripció, característiques, com arribar, activitats, tarifes, menú i preguntes més freqüents) en el següent enllaç:

<https://bit.ly/2Rho5Ht>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

L'alberg de Cal Pons:

Situat al municipi de Puig-reig, dins de l'antiga colònia Pons es troba ubicat aquest equipament. Forma part de les 15 colònies industrials que formen part del parc fluvial del Llobregat. Els temes que tracten estan relacionats amb la història de **les colònies**, l'aprofitament de **l'energia del riu** i els **impactes i canvis** produïts per l'activitat que s'ha realitzat a la vall del riu Llobregat. Els centres escolars poden visitar-ho i realitzar:

-
- Estades per a centres escolars
  - Camps de treball
  - Activitats de Responsabilitat Social Corporativa

Es pot trobar més informació de l'escola de natura (descripció, característiques, com arribar, activitats, tarifes, menú i preguntes més freqüents) en el següent enllaç:

<https://bit.ly/3hx8XQN>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

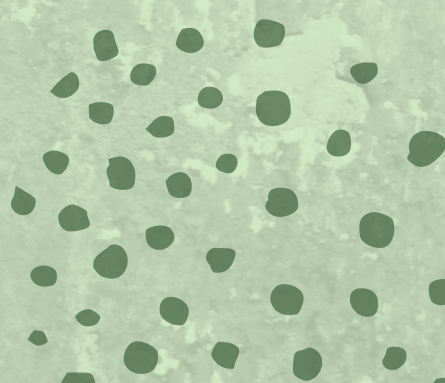
Programa Escoles Verdes:

La Fundació Catalana de l'Esplai (2021) dinamitza un programa anomenat "**Escoles Verdes**", aquest té la finalitat de donar suport als centres escolars en relació amb totes a accions educatives que pretenen enfrontar, des de l'àmbit educatiu, els nous reptes i valors de la sostenibilitat. Aquesta fundació es marca tres **objectius** amb aquest programa:

- **Ajudar** els centres a incorporar els valors de l'educació per a la sostenibilitat en tots els àmbits de la vida del centre (currículum, gestió, relacions amb l'entorn...).
- **Promoure** la participació i la implicació activa de la comunitat educativa en la millora del seu entorn.
- **Afavorir** l'intercanvi entre els centres que comparteixen uns mateixos objectius, fer xarxa.

10

Per a més informació, consultar el següent enllaç: <https://bit.ly/330bvCb>

Recursos i materials d'Educació Ambiental:

L'Àrea d'Educació Ambiental de l'Associació Catalana Cases de Colònies juntament amb la Fundació Catalana de l'Esplai (2021) han elaborat els següents **projectes relacionats amb l'EA:**

- Projecte Aturem el Canvi Climàtic. Exposició itinerant.
- Projecte Joc de la Compra Responsable. Taller d'educació en el consum.
- Projecte Contes de Natura. Publicació.
- Projecte Un regal per a Karim. Taller d'educació en el consum.
- Projecte Cambio Climático: entra en acción! Publicació en línia.
- Projecte Agua va! Exposició itinerant.
- "Aire". Projecte d'activitats d'educació ambiental inclòs dins el projecte "Respiro" d'educació per la salut de la Fundació Roger Torné.
- Projecte de disseny i realització dels dossiers didàctics de l'exposició "Aire" sobre respiració i salut infantil de l'Estudi Ramon Folch.
- Projecte de disseny i elaboració de la Unitat Didàctica de cicle superior del Programa "El Montseny a l'escola" de la Diputació de Barcelona.

11

Per a més informació: <https://bit.ly/3yk8B68>

Activitat per recomanar a la família "Natura en família":

Aquesta activitat és una proposta perquè realitzin els alumnes amb la seva família. Consisteix a realitzar una **estada** d'una setmana en equipament de colònies, l'escola de natura Can massaguer. Aquesta activitat està emmarcada en l'àmbit de l'Educació per la Sostenibilitat i la ciutadania. A continuació es pot observar el programa tipus de l'activitat:

	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte
Matí		Gimcana de descoberta El joc de la Reineta (activitat recomanada a partir de 5-6 anys)	Excursió al Castell de Montsoriu Visita dels exteriors del recinte	Taller Fem pa i coques	Excursió a la Riera de la Pintoresca Aproximació amb els cotxes dels usuaris (activitat recomanada a partir de 5-6 anys)	
Tarda	Arribada a la instal·lació Rebuda i instal·lació a les estances	Taller de record Els quadres de Donya Guilleuma (activitat recomanada a partir de 5-6 anys)	Llegendes del castell Tornada a Can massaguer (activitat recomanada a partir de 9-10 anys)	Activitat de descoberta El bosc dels sentits (activitat per tots els públics)	Descoberta taller Les plantes medicinals (activitat recomanada a partir de 5-6 anys)	Preparació de la festa
Nit						Festa de comiat

12

Per a més informació: <https://bit.ly/3hy90fi>

(Fundació Catalana de l'Esplai, 2021)

Activitat per recomanar a la família “Jugateca ambiental”:

Les Jugateques ambientals són una iniciativa de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Aquest recurs és una proposta que poden fer els docents perquè els infants la realitzin **en família**.

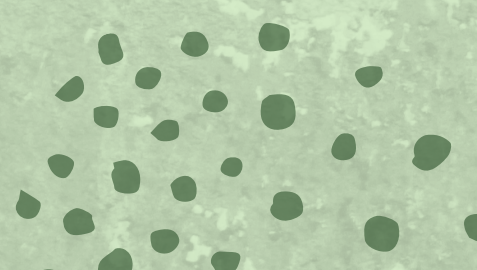
Al municipi del Prat de Llobregat hi han dues jugatecambiental, una situada al Parc Nou i l'altre al Parc del Riu.

13

Ofereix moltes propostes per gaudir amb la família, aprenent aspectes sobre els **parcs metropolitans**, la **natura** i el **medi ambient** de forma **lúdica** i a través d'**activitats**.

Es pot trobar més informació en el següent enllaç: <https://bit.ly/2SVYXq6>

(Ajuntament del Prat de Llobregat, 2021)

Activitats i recursos per a l'Educació Ambiental:

Goikoetxea (2014) ha elaborat un **recopilatori** i analitzat algunes **activitats** que estan destinades a treballar l'**educació ambiental**, els temes que es tracten són:

14

- Arbres i reforestació
- Reciclatge i aigua
- Animals silvestres
- Animals en captivitat
- Hort i jardí
- Els animals domèstics

Les activitats i recursos es poden trobar en el següent enllaç: <https://bit.ly/3wbJJvp>

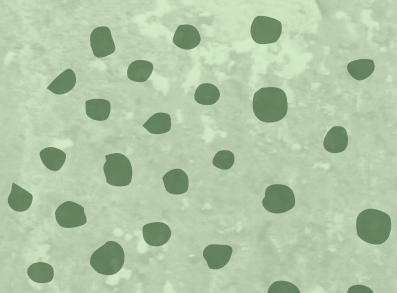
Contes infantils per treballar el medi ambient:

A internet es pot trobar un Blog anomenat "**Club Peques Lectores**" en el qual s'observa un total de 20 contes i llibres que es poden fer servir per treballar el respecte i cura del medi ambient. Tal com diu l'autora d'aquest Blog, els contes ens donen la possibilitat d'apropar als infants, de forma atractiva, temes com el medi ambient.

15

Per a més informació: <https://bit.ly/3bEOx4x>

(Franch, 2019)

Jocs per treballar l'Educació Ambiental:

La Conselleria d'Educació i la de Medi Ambient d'Andalusia (2006) va publicar en una revista un article relacionat amb el joc en l'Educació ambiental. En aquest es pot trobar diferents propostes per treballar aquest tema des d'un punt de vista lúdic.

16

- Taller de jocs ambientals
- Jocs de simulació en l'EA
- Jocs de rol mediambientals
- Tipologies de joc en EA
- Jocs i materials ecològics
- La multidisciplinarietat i activitats a la natura
- Un mètode d'ensenyament de l'EA

Es pot trobar tota la informació de les activitats esmentades anteriorment en el següent enllaç:

<https://bit.ly/3u2hTAb>

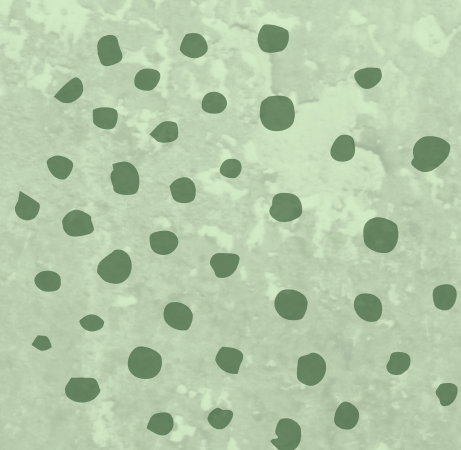
La Societat Catalana d'Educació Ambiental

És una societat que es va crear amb la finalitat d'impulsar una **educació renovada**, que doni rellevància al **problema socioambiental** que vivim actualment i a la vegada poder formar a les persones per donar una **resposta** a les problemàtiques.

- Avui dia, segueixen 11 línies d'actuació, fòrums, grups de treball, projectes, programes, col·leccions, borses de treball, formacions, xarxes... que serveixen com a estratègia per assolir la finalitat proposada anteriorment. <https://bit.ly/3eXh4o1>

- També tenen 30 projectes d'Educació Ambiental que poden servir com a recursos per als professionals en l'educació. Aquests projectes es poden trobar al següent enllaç: <https://bit.ly/3ftlpOZ>

17

- En l'actualitat, ofereix un total de 6 cursos formatius destinats al col·lectiu de professionals en educació. Es pot trobar tota la informació en relació amb les formacions a l'enllaç següent:

<https://bit.ly/3yiwBGN>

- Per últim, tenen un recull de recursos i activitats pedagògiques amb una temàtica concreta, l'educació ambiental.

<https://bit.ly/3hF9JLt>

17

(Societat Catalana d'Educació Ambiental, 2021)

Programa per treballar l'educació ambiental:

Gemma Heras i Fortuny és l'autora del llibre "L'educació ambiental a l'escola". En aquest ens explica un **programa** que integra l'EA a les escoles.

18

Recomano llegir-ho per tal d'obtenir idees de recursos i activitats relacionades amb aquest àmbit. És un text molt complet, ja que explica tot el procés (**Finalitat, organització, activitats i avaluació**).

Referència completa del llibre a la bibliografia.

3 Bibliografia

Ajuntament del Prat de Llobregat (2021). Ciutat i Territori. Educació Ambient. Jugateca ambiental el Prat. Recuperat de: <https://bit.ly/33RGyNe>

Franquesa, T., Pujol, R.M., Tarín, R.M., Torras, A., Sanmartí, N. (1997). L'educació ambiental a l'escola: noves línies de reflexió i actuació. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

Fundació Catalana de l'Esplai (2021). Sostenibilitat. Recuperat de: <https://fundesplai.org/ca/sostenibilitat>

Generalitat de Catalunya (2021). Formació general professorat. Sostenibilitat. Recuperat de: <https://bit.ly/2S2kDjG>

Goikoetxea, J. (2014). *Actividades y recursos para la educación ambiental en educación infantil*. Espanya: Universitat de La Rioja. Recuperat de: <https://bit.ly/2QpllBJ>

Franch, J. (2019). Club Peques Lectores. *20 cuentos y libros para aprender a respetar y cuidar el medio ambiente*. Recuperat de: <https://bit.ly/3bEOx4x>

Consejería de Educación i Consejería de Medio Ambiente (2006). *El juego en la Educación Ambiental*. Revista de educación ambiental Aula Verde. Andalusia. Recuperat de: <https://bit.ly/3u2hTAb>

Societat Catalana d'Educació Ambiental (2021). Que fem? Recuperat de: <https://scea.cat/que-fem/>

Heras, G. (1998). L'educació ambiental a l'escola. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.